

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ. УСПІХИ ТА ПРОРАХУНКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Історія України, 10 клас

Ігор КОЛЯДА, професор кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти
НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук

Мета:

- на основі повторення вивченого про розвиток Української революції доби Української Центральної Ради узагальнити знання учнів;
- закріпити вміння учнів аналізувати історичний матеріал, порівнювати історичні події, оцінювати їх, працювати з різними джерелами знань, здійснювати науковий пошук у галузі історії, володіти найелементарнішими навичками історика-дослідника, уміти аргументовано, переконливо на основі історичних фактів відстоювати власну думку з тієї чи тієї проблеми, сприймати протилежну позицію як альтернативну;
- виховувати в учнів повагу до боротьби власного народу за здобуття незалежності, шанобливого ставлення до пам'яток історії та культури, толерантного ставлення до позицій та прав і свобод людини і особистості.

Тип уроку: урок узагальнюючого повторення.

Вид заняття: урок-суд історії.

Підготовчий етап, що організовується заздалегідь (за два-три тижні) і передбачає:

- ✓ За два-три тижні вчитель повідомляє тему уроку та форму його проведення.
- ✓ Проводить розподіл ролей: *прокурора, свідків обвинувачення, адвоката та свідків захисту, присяжних, головуючого – судді, секретаря суду, журналістів, глядачів*, враховуючи інтелектуальні здібності учнів та їх бажання, дотримуючись головного принципу – добровільності.
- ✓ Окреслює їхні функції.
- ✓ Разом з учнями обговорює правила гри та визначає регламент.
- ✓ Готується відповідна атрибутика.
- ✓ Пропонує додаткову літературу для читання.
- ✓ Організовує ознайомлення з пам'ятками для учасників судового процесу.
- ✓ Обговорюються виступи учасників судового процесу.
- ✓ Узгоджуються запитання для обговорення.

Хід уроку.

I. Основний етап.

Узагальнення та систематизація знань.

Секретар суду. 1917 р. став доленосним в історії України.

17 березня 1917 р. – це день який став початком відліку Українській національно-демократичній революції.

Перший її період пов'язаний з утворенням та державотворчою діяльністю Української Центральної Ради і прийняттям нею чотирьох універсалів, якими утверджувалось право українського народу на здобуття національно-територіальної автономії України і навіть здобуття ним повної незалежності. Прагнучи зберегти державність та протистояти більшовицькому наступу, Українська Центральна Рада 9 лютого 1918 р. змушена була підписати Брестський мирний договір з державами німецько-австрійського воєнного блоку. Але в подальшому Троїстий союз скористався тяжким становищем України і встановив окупаційний режим на її території.

Суддя. *Слухання справи «Українська національно-демократична революція. Доба державотворення. Успіхи та прорахунки Української Центральної Ради»* прошу вважати відкритим. На слуханні присутні – адвокат, прокурор, присяжні, свідки захисту та свідки обвинувачення. Слово надається прокурору.

Прокурор. У Росії, яка стала на початку ХХ ст. центром світового революційного руху і зокрема в Україні, створилися об'єктивні соціально-економічні і політичні передумови для соціальної революції. Промисловість України була висококонцентрованою, концентрація індустрії досягла такого високого рівня, що створилися реальні передумови для її усупільнення. Робітничий клас країни під керівництвом більшовицької партії виступав головною рушійною силою революції. Більшовицькі організації розгортали велику роботу з організації рад робітничих і солдатських депутатів, профспілок і заводських комітетів, з озброєння працівників. Але, незважаючи на всі зусилля більшовиків, революція в Україні розвивалася у вкрай негативному руслі. В Україні виникло двовладдя.

У частині повітових міст дійсна влада належала буржуазії. Українська буржуазія прагнула використати національний рух для завоювання політичної влади і закріплення за собою переважачого права на експлуатацію трудящих мас. Центром контрреволюційних сил, на нашу думку, була УЦР, утворена 17 березня 1917 р. в Києві.

Українська революція, очолювана буржуазними націоналістами, вимагала ліквідації утисків українців, встановлення політичної автономії України. Українська контрреволюція наважи-

лась навіть на проголошення у Четвертому Універсалі самостійної республіки, не враховуючи інтереси братнього російського народу.

Російська революція обіцяла всім громадянам свободу й відсутність національних обмежень. Пригадаємо хоча б конференцію більшовиків Катеринослава, яка 5 березня ухвалила такий наказ депутатам Ради робітничих депутатів: «Ми доручаємо також у першу чергу вимагати знищення національних обмежень і проголошення громадянських свобод». Але українська контрреволюція не сприймала цього. Навіщо віддавати вирішення питання в руки Російської революції, адже українська буржуазія сама поставила питання про рівність свободи, нашттовхуючи українське населення проти революції і разом із тим не даючи змоги змінити наявний капіталістичний уклад.

Візьмемо навіть таку дрібницю як назва політично-координаційного органу української контрреволюції УЦР. Вона була обрана для того, щоб прикритися популярним з-поміж трудящих словом «Рада». Адже влада трудящих у ході російської революції встановлювалася у формі рад.

Чимало українських діячів працювали в апараті Тимчасового уряду. Один із таких діячів свідчив, що «всі 5 губернських комісарів були свої люди українці – на Полтавщині – Андрій Ливицький, на Чернігівщині – Дмитро Дорошенко, на Київщині – Олександр Салиновський та ін.».

Отже, немає сенсу говорити про українську революцію. Справжня революція проходила в Росії і поширювала свої ідеї на Україну, тоді як в Україні її противники дійсно виступили контрреволюційною силою, яка підривала завоювання Російської революції.

Суддя. Слово надається свідкам сторони обвинувачення. Просимо вас розповісти про вашу причетність до революції, які факти вам відомі.

Свідок обвинувачення. Я у 1916 р. приєднався до більшовицької партії і чесно служив інтересам народних мас. Партія більшовиків, керуючись постановами В. І. Леніна, викрила антинародний характер Тимчасового уряду, угодовство меншовиків і есерів, кликала народні маси до поглиблення революції. Вона проголосила і теоретично довела можливість і необхідність переростання буржуазно-демократичної революції у соціалістичну. Більшовицька партія була єдиною партією, яка неухильно вела народ до соціального і національного визволення. А так званої «української революції» не було взагалі, а була контрреволюційна буржуазна течія українських націоналістів, які прагнули до сепаратизму.

Становище було нестерпним, уряд, який мав повноту влади, вжив заходів для захисту честі і

гідності Росії. Україна – невід'ємна частина Росії, український секретаріат – орган урядової влади і як такий має проводити політику центральної влади. Всі обставини виявить слідство.

Прокурор. Ваша честь, прошу приєднати до справи витяг з оцінки Київським комітетом РСДРП (б) Першого Універсалу УЦР.

Суддя. Прошу запросити до залу свідка. Свідок заходить до залу суду. «Попереджаю, що за дачу неправдивих показань ви будете притягнені до кримінальної відповідальності. Прошу назватися».

Свідок. Я солдат Червоної Армії, вважаю, що здобутки нашої революції Україна не прийняла, точніше не сприйняли їх буржуазні діячі. Ми, здійснивши революцію, забезпечили для українців нову владу – владу робітників. Трудящий народ України прагнув її прийняти, але буржуазні діячі своїми обіцянками начебто демократії і незалежності, обманули український народ, нав'язавши йому ідею війни з російським братським народом. Воюючи з УЦР, ми воювали не з українським народом, а з буржуазними націоналістами, щоб вигнати їх з єдиної, загальної Всеросійської землі і побудувати Світову Соціалістичну Федеративну Республіку всіх трудящих.

Суддя. Питання адвоката і прокурора до свідка є?

Адвокат. Ні.

Прокурор. Ні.

Суддя. Слово надається адвокату.

Адвокат. Не можна розглядати Українську революцію за схемами Петрограда і Москви. Українська революція була викликана власними причинами внутрішньополітичного розвитку і розвивалася за власним сценарієм. Не протистояння Рад робітничих і солдатських депутатів і Тимчасового уряду, а останнього і УЦР визначали характерну особливість Української революції.

Від березня до листопада 1917 р. в Україні розгорталася власна національно-демократична революція, яка мала на меті створити національну, вільну і незалежну від Росії державу.

Починаючи ще з кінця XVII ст., російський царизм робив усе, щоб спочатку обмежити, а потім і ліквідувати українські державні інститути і звести Україну до рангу частини території Російської імперії. Тому і вважалось, що існувала лише Російська революція, а Українська вважалася контрреволюцією. Але прослідкуємо розвиток Української держави ще з XVIII ст.

У цьому столітті Росією був ліквідований в Україні гетьманський уряд, полковий устрій. На

початку XIX ст. українські міста були позбавлені самоврядування, а територія України перетворилася на низку звичайних губерній, де всі галузі суспільного та соціально-економічного життя контролювались російськими урядовцями. З 1727 р. росіяни отримали право купувати землю в Україні; з'явилася заборона на зовнішню торгівлю України з заходом. Після ліквідації Запорозької Січі колишні запорозькі землі тисячами десятин роздавалися поміщикам, 68,2 % яких становили російські офіцери й урядовці. У XIX ст. ні митрополит, ні єпископи в Україні не обиралися, а призначалися Синодом переважно з росіян.

З другої половини XIX ст. навіть простих священників мала призначати єпископська консисторія. Валувеський указ 1863 р. обмежував книгодрукування українською мовою та заборонялося викладання нею в школах. Українська мова була витіснена з публічного вжитку. Власне Україну ніхто і не розглядав як державу, навіть назву «Малоросія» було змінено на «Юго-Западный край». З приводу цього національна російська газета «Киевлянин» писала: «Этот край русский, русский, русский...» Не дивно, що українська держава не витримала такого натиску.

Але період XIX – початку XX ст. стає часом пробудження новітньої української нації. Спочатку національна проблема всвідомлюється вузьким колом інтелігенції, яка таємно присвятила себе вивченню українського фольклору, етнографії та історії. З кінця 50-х років XIX ст. почався т. зв. культурницький етап, пов'язаний із такими діячами, як В. Антонович, М. Рильський. Утворення радикальної течії, очолюваної М. Драгомановим, говорило про перехід українського національно-визвольного руху до своєї завершальної стадії 3-го етапу.

Отже, можна уявити собі історію України у вигляді 2-х протидіючих тенденцій. Перша з них – намагання Російської держави, яка у XVIII ст. успішно ліквідувала залишки українських державних інститутів, знищити український соціум шляхом його асиміляції. Друга тенденція – це етнічна мобілізація українських сил з метою відстояти свою самобутність, реформуватись у модерну спільноту – націю. Саме ця тенденція і вилилася у національно-демократичну революцію 1917 р. національно-демократичні тенденції можна прослідкувати хоча б 4-х Універсалів УЦР.

Суддя. Суд розпочинає слухання свідків стори захисту.

Свідок. Я народився на Київщині 1890 р., усе життя прожив у Києві, працюючи вчителем у Київській гімназії. Під час Української революції мені було 28 років. Я пам'ятаю «Свято революції», яке проводила київська міська влада. З яким

захопленням я зустрів його! Українська депутація вперше пройшла вулицями Києва під національними блакитно-жовтими прапорами у супроводі українських маршів. А 1 квітня 1917 р. УЦР провела маніфестацію, в якій брали участь багато моїх колег і друзів. Того весняного дня нам здавалося, що разом з природою пробуджується й українське суспільство. Маніфестація проходила під гаслами «Вільна Україна», «Автономію України» та ін. А ввечері УЦР випустила перший інформаційний листок – «Вісті з ЦР». Потім у результаті роботи було вироблено чотири Універсали, в яких уперше за багато років було зроблену спробу побудови суверенної Української держави, започаткувалося творення українських збройних сил.

Адвокат. Ваша честь, прошу приєднати до справи витяг з відозви УЦР «До українського народу».

Суддя. Питання до свідка є?

Прокурор. Ні.

Адвокат. Ні.

Суддя. Прошу запросити свідка ...

Свідок. Я народився на Черкащині у 1877 р., закінчив військове училище і поступив на службу в царську армію. Усе життя я бачив, як нас, українців, пригнічувала Москва тортурами, своїм ставленням до нас, як до рабів. Українську революцію я зустрів із захопленням, у душі з'явилася надія на незалежність нашої неньки України. 22 березня 1917 р. ми, українські офіцери, зібралися на Віче і ухвалили вважати себе установчою Військовою Радою. Ініціатором і натхненником цього зібрання був мій друг – поручик, адвокат за фахом Микола Міхновський, палкий прихильник ідеї самостійної України та національних збройних сил. За його активного сприяння 29 березня 1917 р. виник військовий клуб імені Павла Полуботка. Усупереч нападу командуючого Південно-Західного фронту О. Брусилова зародилася ідея формування першої української частини – полку ім. Б. Хмельницького. Ми з колегами почали створювати сотні Вільного козацтва. 18 травня 1917 р. ми взяли участь у роботі Першого Українського Військового з'їзду. У Київ приїхало приблизно 7000 моїх колег. Ми підтримали домагання УЦР щодо автономії України, обрали військовий генеральний комітет з 18 осіб, куди входив і я, на чолі з Симоном Петлюрою, а також зажадали повернення нашої культурної спадщини – козацьких клейнодів із музеїв Петрограда і Москви. На порядку денному ми розглядали відкриття українських військових шкіл, підготовку українських військових статутів та підручників. У ці роки УЦР розпочала розбудову суверенної Української держави, започаткувала творення українських збройних сил. На цьому етапі загострілись суперечності між УЦР та Тимчасовим

урядом, ігнорування останнім справедливих вимог українства про надання Україні національно-територіальної автономії.

Адвокат. Ваша честь, прошу приєднати до справи витяг з плану дій другого українського полку ім. П. Полуботка з 4 на 5 липня 1917 р. та витяг з резолюції II Всеукраїнського військового з'їзду.

Суддя. Чи є запитання до свідка?

Адвокат. Ні.

Прокурор. Ні.

Суддя. Прошу присяжних винести свій вердикт.

Присяжні. Загибель Української Центральної Ради, нежиттєздатність її ідей та ідеалів зовсім не означають кінець самої української державності. Українська Центральна Рада, як і УНР, не впала з неба, наче літаюче місто Лапута із славнозвісного роману Свіфта, а мала свій початок, піднесення і закономірний занепад. Незаперечним її успіхом було те, що нечисленний інтелігентський гурток узяв на себе повну міру відповідальності і зумів свої ідеали втілити у реальну програму дій, створивши повноцінну державну організацію.

Як всі ми, люди, творці УЦР та УНР мали право на помилку і прорахунки.

А Українська революція в історії України стала самобутнім і яскравим явищем, що мала неабиякий вплив на її подальший розвиток.

Суддя. Оголошує постанову суду історії:

Опираючись на виступи свідків і представлені документи маю ствердити, що Українська революція виникла як явище незалежне від Російської революції, мала національно-демократичний характер і розвивалася у позитивному напрямі. Незважаючи на прорахунки УЦР, які і призвели до її падіння та поразки Української революції, а зокрема: недооцінення необхідності створення міцної національної армії, належним чином невирішення соціально-економічних питань, особливо аграрного, нездатність керівників повести за собою мільйонні маси населення України (організуюча сила державотворення: стара земельна аристократія і буржуазія були зрусифіковані), Українська національно-демократична революція оголошується явищем закономірним в історії України. А діяльність лідерів УЦР, незважаючи на зроблені ними прорахунки, виправдовується.

II. Підсумковий етап.

Домашнє завдання.

1. Ви – радянський історик, підготуйте оцінки ваших колег «Української революції 1917–1921 рр.»
2. Ви – сучасний український історик, підготуйте повідомлення, якими на думку ваших колег є причини поразки Української революції 1917–1921 рр.»
3. Підготувати повідомлення з теми: «Українська революція в оцінках істориків української діаспори».

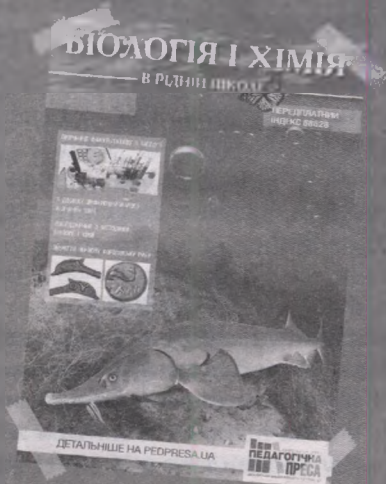
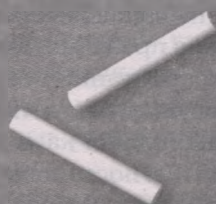
Увага передплата!

БІОЛОГІЯ І ХІМІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ

Науково-методичний журнал

У часописі публікуються матеріали практичного спрямування, розглядаються питання щодо підвищення методичної підготовки вчителів біології і хімії, педагогічного досвіду, проблем профільної школи, статті, присвячені екології навколишнього середовища та інші важливі й цікаві відомості

Виходить 6 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТНИЙ
ІНДЕКС 68828